

Vekam Ankara Bağ Evi Örneğinde

Tarihi Müze Evler

ÖZ

Dünyada gelişen ve değişen müze olgusu, koleksiyonerleri ve ziyaretçileri farklı arayışlara yönlendirmiştir. Toplum tarafından önemli olan kişiler ki aralarında siyasilere, soylu aileler, askeri zaferler kazanmış bireylerin bulunduğu evler zamanla insanların merak ettiği ve görmek istediği mekanlar haline dönüşmüştür. Dünyada bu akımın bir çatı altında toplanıp faaliyet göstermeye başlaması 20.yüzyılın ortalarına denk gelmektedir.

Türkiye’de müze ev olgusu genellikle buldukları yörede söz sahibi, varlıklı ailelerin sahip olduğu konaklar şeklindedir. Bu anlamda neredeyse her ilde böyle bir konağa rastlamak mümkündür. Ankara’da ise müze ev olgusunda değerlendirilen “Gedikolu Bağı” olarak da bilinen VEKAM Ankara Bağ Evi’dir. Araştırmada müze ev kapsamında ele alınan VEKAM Ankara Bağ Evi mimari yapısı, tarihi, yaşanmışlığı ve içinde barındırdığı koleksiyonları ile yöneticilerinden elde edilen bilgiler ve alanda yapılan gözlemler ile değerlendirilmiştir. Ayrıca Vekam Ankara Bağ Evi’nin müze ev kapsamında değerlendirilmesi konusunda Londra ve Boston’da bulunan dört müze ev örneği incelenmiştir. Bu örnekler de tıpkı Ankara Bağ Evi’nde olduğu gibi, önceden aile fertlerinin yaşadığı evlerdir. Yapılan incelemeler ile örneklem grubu arasındaki benzerlik ve farklılıkların görülebilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Müze, Tarihi Müze Evler, VEKAM, Ankara Bağ Evi, Gedikolu Bağı.

Gözde UZGİDİM

Arş. Gör. Dr.,

Ankara Hacı Bayram Veli
Üniversitesi Sanat ve Tasarım
Fakültesi, Geleneksel
Türk Sanatları Bölümü,
gozdeuzunca@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0003-3872-0700>

Hatice TOZUN

Doç. Dr.,

Ankara Hacı Bayram Veli
Üniversitesi, Güzel Sanatlar
Fakültesi, Kültür Varlıklarını Koruma
ve Onarım Bölümü, Öğretim Üyesi,
tozun.hatice@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0003-3172-1401>

ISSN

1307 - 9700

Araştırma Makalesi

Akdeniz Sanat Dergisi

Cilt: 14, Sayı: 26

Makale Gönderim

30.05.2020

Makale Kabul

28.07.2020

Historical Museum Houses

Within The Example of Vekam

Ankara House

Gözde UZGİDİM

Res. Assist. Dr.,

Ankara Hacı Bayram Veli University,

Faculty of Art and Design,

Department of Traditional

Turkish Arts,

gozdeuzunca@gmail.com

[https://orcid.org/0000-0003-3872-](https://orcid.org/0000-0003-3872-0700)

0700

Hatice TOZUN

Assoc. Prof.,

Ankara Hacı Bayram Veli University,

Faculty of Fine Arts Department

of Conservation & Restoration of

Cultural Properties,

tozun.hatice@gmail.com.

[https://orcid.org/0000-0003-3172-](https://orcid.org/0000-0003-3172-1401)

1401,

ISSN

1307 - 9700

Research Article

Journal of Akdeniz Sanat

Vol: 14, No: 26

Received

30.05.2020

Accepted

28.07.2020

ABSTRACT

The developing and changing museum perception in the world has directed collectors and visitors to different quests. The Houses, where there are politicians, aristocratic families, individuals who have won military victories that are important by the society, have turned into places that people wonder and want to see over time. In the world, this current gathered under one roof and began to operate with the mid-20th century.

In our country, the museum house perception is generally in the form of mansions owned by wealthy families in the region. In this sense, it is possible to find such a mansion in almost every city. In Ankara, VEKAM Ankara Bağ Evi, also known as 'Gedikoğlu Bağ Evi', is considered as a museum house. The VEKAM Ankara Bağ Evi, which is considered within the scope of the museum house, has been evaluated with its history, experience and its collections, as well as the information obtained from its managers and observations made in the field. In addition, 5 examples of museum houses in London and Boston were examined for the evaluation of Vekam Ankara Bağ Evi within the field of Museum House. These examples are the houses where family members used to live, just like the Ankara Bağ Evi. It is aimed to see the similarities and differences between the sample group.

Keywords: Museum, Historical Museum Houses, VEKAM, Ankara Bağ Evi, Gedikoğlu Bağı.

1. GİRİŞ

Müzeler, tarihsel ve estetik değere sahip ürünleri, imgeleri, eşyaları toplamak, korumak, belgelemek ve sergilemek gibi görevleri yerine getirmek amacıyla kurulmuşlardır. Günümüzde müzecilik anlayışı, alışılmış geleneksel anlamlarının dışına çıkarak sadece geçmişi yansıtmakla kalmamış, farklı şekillere bürünerek insan hayatını yansıtan mekânlar hâline gelmiştir. Sergilenmek istenen eser, işlevi göz ardı edilmeden, yaşam biçiminin bütünlüğü içinde verilebildiğinde, onu üreten, kullanan insan etkenine de yer verilmiş olacaktır. Bu kapsamda incelendiğinde adından da anlaşılacağı gibi, müze evler müzeye dönüştürülmüş bir yerleşim alanlarıdır. Tarihi müze evler, tarihi anımsatır ve ziyaretçileri direkt içine alır. Bir ev müzesini olağanüstü kılan, geleneği ve değerleri olan hayatı yeniden canlandırması ya da temsil etme özelliğine sahip olmasıdır.

24 Ağustos 2007 tarihinde Viyana’da düzenlenen 22. Genel Kurul tarafından kabul edilen Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM) Tüzüklerine göre, mevcut müze tanımı: “Müze, eğitim, çalışma ve eğlence amacıyla insanlığın ve çevresinin maddi ve maddi olmayan mirasını edinen, koruyan, araştıran, iletişim kuran ve sergileyen, topluma açık, toplumun hizmetinde ve gelişiminde kar amacı gütmeyen, kalıcı bir kurumdur” (Web 1) şeklinde iken 21-22 Temmuz 2019 tarihlerinde Paris’te gerçekleşen 139. ICOM Yönetim Kurulu oturumunda ise müze kavramı şu şekilde güncellenmiştir:

Müzeler, geçmiş ve gelecek hakkında kritik diyaloglar için demokratikleştirici, kapsayıcı ve çok sesli alanlardır. Günümüzün çatışmalarını ve zorluklarını kabul edip ele alarak, topluma olan güvende eserler ve örnekler tutar, gelecek nesiller için farklı hatıraları güvence altına alır ve eşit haklar sağlar ve tüm insanlar için mirasa eşit erişim sağlar. Müzeler kâr amaçlı değildir. Katılımcıdır, saydamdır ve insan onuruna ve sosyal adalete, küresel eşitlik ve küresel refah düzeyine katkıda bulunmayı amaçlayan, dünyadaki anlayışları toplamak, muhafaza etmek, araştırmak, yorumlamak, sergilemek ve geliştirmek için aktif ortaklıklar ile çalışırlar (Web 2).

Ancak müze ev tanımlamaları belirtilen müze kavramından farklı olarak değerlendirilmektedir. Bu araştırmada; geleneksel özellikleri yönünün önemli bir parçasını oluşturan tarihi müze evlerinin tarihsel gelişimi, kapsamı, müzecilik kavramı açısından önemi örnekler ile açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda sahip olduğu değerleri ile Ankara’nın kolektif belleğinin bir parçası olan VEKAM Ankara Bağ Evi’nin özellikle korunma şekli, içinde barındırdığı koleksiyonları, yapılan çalışmaları ve etkinlikleri yönü ile tanıtılması amaçlanmıştır. Ankara Bağ Evi bünyesinde gerek Koç ailesine ait gerekse çeşitli bölgelerden toplanıp koleksiyona dâhil edilen, teknik ve niteliği bakımından farklı gruplara sahip koleksiyonlar bulunmaktadır. Söz konusu koleksiyonlar uzmanlar tarafından yeniden günümüz şartlarında değerlendirilmektedir. Çalışmanın alt amaçları ise koleksiyonlar içerisinden Semahat Arsel Tekstil Koleksiyonunun¹ kısaca tanıtılması ve Ankara Bağ Evi’nin geleneksel yaşam bakımından özgünlüğünün gösterilmesi olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla çalışma, Bağ Evi’nin sivil mimari açısından ziyade içinde barındırdıkları ve ‘müze ev’ kapsamında nasıl değerlendirilebileceği bakımından ele alınmıştır. Nitekim, sahip olduğu koleksiyonlar tek bir alana hitap etmeyip geleneksel sanatlar sınıflandırılmasında baz alınan temel hammaddelerden taş, seramik, metal, tekstil

¹Tekstil eser koleksiyonu ile ilgili tarafımızca çalışma yapılmaktadır.

kategorilerinin her birinden eser sunmaktadır. Bu bağlamda koleksiyonlar değerli bulunmakta, tarihi, kültürel ve geleneksel değerlere sahip olduğundan dolayı önem arz etmektedir. Ayrıca bu eserler aile tarafından kullanılmış ve Anadolu'dan da toplandığı için kültür zenginliğini temsil edecek nitelikte olup, korunması gerekli eserlerdir.

Araştırmada veri toplama tekniği olarak doküman analizi yapılarak, konuyla ilgili yazılı kaynaklar taranmıştır. Belirlenen kaynaklar ışığında veriler konulara göre derlenerek alıntılar yapılmış, yorumlanmış ve konular arasında bağlantılar kurulmuştur. Ayrıca "Gedikoğlu Bağı" olarak da anılan VEKAM Ankara Bağ Evi yöneticilerinden edinilen bilgiler ve alanda yapılan gözlemler belgelenecek mekanın misyon ve vizyonu tanıtılmıştır.

Araştırmada elde edilen veriler ışığında, tarihi müze evlerinin hedefleri doğrultusunda çağdaş müzecilik düzeyine ulaşmada ve müzenin topluma kattığı değerler açısından önemi vurgulanmıştır.

2. MÜZE EV KAVRAMI

ICOM bünyesinde faaliyet gösteren DEMHIST, sadece müze evler ile ilgili karar alan ve uygulamalara koyulan bir platformdur. DEMHIST, müze evlerin yönetimi ve korunması konusundaki çözümlerin ve problemlerin tartışıldığı uluslararası bir forumdur. Komite, müze evlerin daha iyi anlaşılması konusunda profesyonellere yol göstermeyi amaçlamıştır. Ayrıca dünya genelinde, toplumların içinde bulunduğu kültürel yapılardan dolayı çok fazla sayıda müze ev olduğu için uygun sınıflandırma sistemi oluşturmayı ve böylece müze evlerde daha etkin koruma, restorasyon ve güvenlik seçenekleri oluşturmayı hedeflemektedir (Uz, 2007, s.268).

Dünya'da müze ev kavramının yaygınlaşması ile birlikte bir uluslararası kuruluşun oluşmasına ihtiyaç duyulmuştur. 1997 yılında Cenova Palazzo Spinola'da gerçekleşen "Yaşayan Tarih: Tarihi Ev Müze" konferansı düzenlenmiş ve konferansta özel müze kategorisine ayrılmış bir ICOM komitesinin gerekli olması dile getirilmiştir. Bu bağlamda 1998 yılında "Uluslararası Tarihi Ev Müzeler Komitesi" (DEMHIST-International Committee for Historic House Museums) kurulmuştur. DEMHIST, Fransızca bir terim olan "Demeures historiques-musées"ın kısaltılmasıdır. Müze evlerin korunması ve yönetimi ile ilgilenen, ICOM'a bağlı bir kuruluştur. Komite ilk olarak 1999 yılının Temmuz ayında ilk kurulun seçildiği ve komite yönetmeliklerinin onaylandığı St Petersburg'da toplanmıştır (Web 3).

DEMHIST müze ev tanımlamasını şu şekilde yapmaktadır: "Günümüzde halka açılmış, geçmişte mesken olan tarihsel yapıların, orijinal mobilyaları (eşyaları) ile tarihî, kültürel koleksiyonlarını gösteren, ünlü yaratıcıların ruhunu yansıtan ve güçlü bir şekilde bir topluluğun tarihsel anılarına bağlı, özel bir müze çeşididir" (Web 4).

Uluslararası Komitenin Tarihi müze evler için amacı ise şu şekilde belirtilmiştir:

- ICOM'un amaç ve hedeflerini desteklemesi,
- ICOM programının geliştirilmesine ve uygulanmasına katkıda bulunmak,
- Tarihi Saray Müzeleri ile ilgili bir faaliyet programı formüle etmek ve yürütmek;

- Müzeler, profesyonel müze çalışanları ve Tarihi Ev Müzeleri ile ilgili diğer kişiler arasında bir iletişim, işbirliği ve bilgi alışveriş forumu sağlamak;
- Tarihi Ev Müzeleri ile ilgili ICOM'a tavsiyelerde bulunmak ve ICOM programının uygulanmasına yardımcı olacak profesyonel bir uzmanlık kaynağı oluşturmak,
- ICOM bünyesinde Tarihi Ev Müzeleri'nin çıkarlarını gözetmek,
- Komitenin özel görev ve ICOM'un daha geniş çıkarları ile ilgili konularda Ulusal Komiteler ve ICOM Bölgesel Organizasyonları ve diğer Uluslararası Komite ve Bağlı Kuruluşlarla işbirliği yapmak;
- Komite amaçları ve konu ile ilgili maddelere ilişkin yayınlar oluşturmak ve yaymak,
- Tarihi Ev Müzeleri ile bağlantılı olan eşyalar ile ilgili araştırmalara katkıda bulunup, sonuçları tüm yollarla yaymak (Web 5).

Müzeler, barındırdığı koleksiyon türüne, işlevlerine göre farklı gruplarda değerlendirilmektedir. Ancak müze ev grubu oluşum sürecinden dolayı ayrı bir kategoride ele alınmaktadır. Ayrıca müze evler, binaların amaçlarına göre tanımlanmıştır. Müze evler beş kategoride değerlendirilmektedir;

- 1.Önemli şahsiyetlere ait evler (sanatçı, devlet adamı gibi): (Dante'nin müze evi, Pierre Loti'nin müze evi, Charles Dickens'ın müze evi, William Shakespeare'in doğduğu ev vb.)
- 2.Yöresel özellikleri bünyesinde barındırması nedeniyle müzeleştirilmiş evler (Kuzey Kıbrıs'ta Derviş Paşa Konağı, Tower Grove Evi, Breamore müze evi vb.)
3. Bir bölgede öne çıkan kişilerin evleri (Riccardi Medici Evi, Noah Webster Evi. Vb.)
4. Saraylar (Versailles Sarayı, Louvre Sarayı, Buckingham Sarayı vs.)
5. Önemli olayların geçtiği mekânlar (İrlanda Belfast Kalesi, Rumine Sarayı vb.) (Uz, 2007, s.274).

Türkiye'de bulunan müze evlerden bazıları yukarıda belirtilen gruplara göre örnekendirilebilir. Önemli şahıslara ait evler kategorisinde Sait Faik Abasıyanık Müzesi, Aşyan Müzesi, Hüseyin Rahmi Gürpınar evi, Heybeliada İsmet İnönü Evi; yöresel özellikleri bünyesinde barındırması nedeniyle müzeleştirilmiş evler kategorisinde Geleneksel Adana Evi Müzesi, Safranbolu Evleri; bir bölgede öne çıkan kişilerin evleri kategorisinde Birgi Çakırağa Konağı, Kayseri Güpgüpoğlu Konağı; saraylar kategorisinde Dolmabahçe Sarayı Müzesi, Topkapı Sarayı Müzesi, Beylerbeyi Sarayı; önemli tarihsel olayların gerçekleştiği mekânlar kategorisinde Mudanya Mütareke Evi Müzesi, I. TBMM Binası değerlendirilebilir. Ayrıca neredeyse her ilde bulunan Atatürk Evleri de ayrı bir grupta ele alınabilir (Uz, 2007, s. 274; Şakrak, 2017, s.124). Çalışma kapsamında incelenen Ankara Bağ Evi ise önemli şahsiyetlere ait evler kategorisinde değerlendirilebilir. Nitekim öncelikli olarak Mareşal Fevzi Çakmak'a ev sahipliği yapması ve sonrasında Koç ailesi tarafından uzun yıllar kullanılması bu kategoride ele alınması gerektiğinin nedenleridir. Ayrıca söz konusu yerin, bir bölgede öne çıkan kişilerin evleri ve yöresel özellikleri bünyesinde barındırması nedeniyle müzeleştirilmiş evler kategorilerinde de değerlendirilmesi yanlış bir tutum olmayacaktır. Çünkü Ankara Bağ Evi belirtilen iki seçeneğin de özelliklerini

taşımaktadır.

Tarihi müze evlerin karşılaması gereken koşulları kurumun kar amacı gütmeyen bir yapısı, bir eğitim bileşeni olması, resmi görev bildirisi, tam zamanlı olarak müze ortamında çalışan tecrübeli, ücretli, profesyonel olan en az bir personelinin olması, kamuya yönelik koleksiyon ve sergilerinin bulunması, koleksiyonlarına özel bakım ve belgeleme yönteminin uygulanması şeklinde ele almak mümkündür.

Müze ev olgusunun tarihsel sürecinin Avrupa'da başlamasının yanı sıra, Amerika Birleşik Devletleri'de müze ev çalışmalarını oldukça önemsemektedir. Amerikan Devlet ve Yerel Tarih Derneği (AASLH) 1940 yılında kurulmuş olup, AASLH'nin Tarihi Ev Müzesi Komitesinin misyonu, ABD'deki tarihi ev müzelerine yarar sağlayan program ve hizmetlerin geliştirilmesi için tavsiye ve yön sağlamaktır. Tarihi ev müzesi profesyonellerinin ihtiyaçlarını karşılamak için sürekli olarak hizmet geliştirmekte olup, tarihi ev müzeleri için çok sayıda kaynak bulundurmaktadır. AASLH'nin amacı bu kuruluşlara yönelik program ve hizmetlerinin yüksek kalitede olmasını, üyeliğin belirlenen ihtiyaçların karşılanmasını, güncel konuları ve alandaki düşünceleri yansıtmalarını sağlamaktır (Web 6).

Ülkemizde ise tarihi evlerin korunması ve yaşatılması gerekliliği düşüncesinden hareketle Türkiye Tarihi Evleri Koruma Derneği (TÜRKEV), Türk kültür mirasına hizmet ve sivil mimarisinin korunması amacı ile 17 Mayıs 1976 yılında kurulmuştur. Dernek, Anadolu'nun ve Türk tarihi coğrafyasının geleneksel evler esas olmak üzere yerleşim alanlarının, doğal alanların, kültür varlıklarının, tarihsel, bilimsel, sanatsal, sosyal ve ekonomik değerlerinin araştırılması, korunması, yaşatılarak geliştirilmesi ve gelecek kuşaklara iletilmesini amaç edinmiştir (Web 7). Türkiye Tarihî Evleri Koruma Derneği Başkanı Perihan Balcı, 29 Mayıs 1983 tarihi Milliyet Aktüalite Dergisinde derneğin kuruluşunu şu şekilde anlatmaktadır;

Geçmişî yaşatmanın mutlak gerekliliğine inandım ve bu düşünceden hareketle eski İstanbul evlerini fotoğrafla tespiti başladım. 1975 yılı, Avrupa Konseyi'nce Mimarî Miras Yılı kabul edilmişti. Turizm ve Tanıtma Bakanlığı 1975 Aralık ayında "Eski İstanbul Evleri Boğaziçi Yalıları" konulu siyah - beyaz fotoğraf sergimin Paris'e gönderilmesini uygun gördü. Sergi büyük ilgiyle karşılandı. Orada 57 yıllık bir kuruluş olan Fransız Evlerini Koruma Demeği üyeleriyle tanıştım. Bana fotoğraflarda izledikleri değerlerin nasıl korunduğunu sordular. Yazık ki, onlara doğru dürüst bir cevap veremedim, ülkeme dönerken onların dernek statülerini aldım ve 1976 Nisan'ında Türkiye Tarihî Evleri Koruma Demeği'ni kurdum. Önce Bakanlar Kurulu kararıyla Türkiye kelimesini adımıza ekledik. Sonra Europa Nostra'ya (Avrupa Tarihi ve Kültürel Kalıtımı Koruma Dernekleri Uluslararası Federasyonu) üye olduk. Sonra gene Bakanlar Kurulu kararıyla 'kamu yararına dernek' niteliğine kavuştuk. Amacımız Türk evi imajını yaratmak, empoze etmek, eski Türk mirasının yaşatılıp sevdirilmesi için çalışmalar yapmak. Bugüne dek dernek bünyesinde sergiler açtık, konferanslar yaptık, Türk evlerinin korunup yaşatılması için pek çok dergide yazılar yazdık, radyo konuşmaları düzenledik². (İsmier, 1983, s.3)

Yapılan literatür taramaları sonucu Dünya'da çeşitli müze ev örneklerine rastlanmaktadır. Her müze ev'in ayrı bir hikâyesi, yaşanmışlığı ve anıları bulunmaktadır.

²Milliyet aktüalite, 29.05.1983, Evler Yaşamalı. (<http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/4795/001581830010.pdf?isAllowed=y&sequence=3>)

Ev'in içinde bulunan eşyalar ile tarihe yolculuk etmek, orada yaşayan insanların yaşantısını hissedebilmek ziyaretçiye farklı bir deneyim sağlamaktadır. Özellikle tarihi değeri ve içinde bulundurduğu objeleri ile zaman yolculuğu yapılabilecek, topluma katkısı bulunan önemli kişilerin müze evleri örnekler ile değerlendirilecektir. Bu bağlamda Avrupa'dan üç, Amerika Birleşik Devletleri'nden ise bir müze ev incelenmiştir. Avrupa ve Amerika'dan örnek olarak incelenen dört adet müze ev, Vekam Ankara Bağ Evi ile ortak paydada birleşip önemli şahsiyetlere ait müze ev kategorisi kapsamında olan tarihi mekanlardır. Bu bağlamda Dennis Severs Müze evi, Freud Müzesi, Leighton Evi Müzesi ve Nichols House Müzesi kısaca tanıtılmıştır.

Dennis Severs Müze evi, 1724-1924 yılına kadar nesiller boyunca Londra'da yaşamış olan ipek dokumacısı "Huguenot" ailesine ait bir evdir. Dennis Severs 1970'lerde bu on odalı evi satın alarak yıkılmaktan kurtarmış ve restore etmiştir. Ailenin yaşam tarzını gösteren ev, özellikle 18.yüzyıl dönemine ait şekliyle müze ev olarak açılmıştır. Evin her odası ve bölümü ziyaretçiye farklı duygular yaşatan, derinlik ve anlam kurmasına neden olan, belirtilen dönemlere ait tablo, sanat eseri ve objeler görebileceği şekilde düzenlenmiştir. Kreatör Dennis Severs'in amacı ziyaretçide belirsizlik, yaşam dengesi, geçmiş ile gelecek arasında bağ kurulmasını sağlamaktır (Web 8).

Freud Müzesi, psikanalizin kurucusu Sigmund Freud ve çocuk psikanalisti kızı Anna Freud'un 1938 yılında Avusturya Naziler tarafından ele geçirildiğinde mülteci olarak Londra'ya gelip oturdukları evdir. Aile, tüm eşyalarını getirebilmiş ve evi dekore etmiştir. Sigmund Freud'un çalışma odası, yemek odası, merdiven dairesi, Anna Freud'un odası, bahçe gibi alanları olmakla birlikte her alanda çeşitli eserler bulunmaktadır. Özellikle Freud'un çalışma odası çalıştığı biçimde bırakılarak korunmuştur. Odada, Freud'un hastalarını yatırıp aklına geldiğini anlatmalarına fırsat verdiği *psikanalitik kanepesi* bulunmaktadır. Ayrıca, yaklaşık 2000 adet çok değerli antik eser koleksiyonu ve 1.600'den fazla kitabının olduğu kişisel kütüphanesi de burada yer almaktadır. Ev, günümüzde raflardaki kitaplardan, masasının üzerinde titizlikle düzenlenmiş antikalara ve hastaların oturduğu kanepeye kadar olduğu gibi bırakılmıştır (Web 9).

Şekil 1a. Müze Dış görünüm

Kaynak: <https://www.dennissevershouse.co.uk/news/>

Erişim Tarihi: 16.03.2020

Şekil 1b. 'The French Connection: Life in 18th Century Spitalfields' sergisinden görünüm

Kaynak: <https://www.dennissevershouse.co.uk/news/>

Erişim Tarihi: 16.03.2020

Şekil 2a. Freud Müzesi bahçesi

Kaynak: <https://www.freud.org.uk/about-us/the-house/>

Erişim Tarihi: 12.03.2020

Şekil 2b. Freud'un çalışma odası

Kaynak: <https://www.freud.org.uk/about-us/the-house/>

Erişim Tarihi: 12.03.2020

Leighton Evi Müzesi, Neoklasik ressam Lord Frederic Leighton'un eski evidir. Sanatçı, Orta Doğu'nun sanatlarına hayran kalmış ve evini dünyanın dört bir yanına yaptığı seyahatlerinden getirdiği mobilya ve nesnelere dekore etmiştir. Leighton'ın stüdyosunu da içeren binanın ikinci katı, aynı zamanda bir dizi sanat eserini de sergilemektedir. Leighton'un gereksinimlerine göre inşa edilen ev, içinde yaşadığı 30 yıl boyunca genişletilerek süslenmiştir. Mütevazı bir biçimde dekor edilen ev, zamanla altın kubbe, mozaikler ve İslami çinilerle kaplı duvarları ile Arap Salonuna benzer "özel bir sanat sarayı" haline gelmiştir. Kraliçe Victoria da dâhil olmak üzere Victoria döneminin önemli isimlerinden çoğu bu odada ağırlanmıştır (Web 10).

Şekil 3a. Leighton House Müzesi Salonu

Kaynak: <https://www.rbkc.gov.uk/subsites/museums/leightonhousemuseum/aboutthehouse.aspx>
Erişim Tarihi: 12.03.2020

Şekil 3b. Koleksiyonda Bulunan 'Brunelleschi'nin Ölümü Tablosu'

Kaynak: <https://www.rbkc.gov.uk/subsites/museums/leightonhousemuseum/aboutthehouse.aspx>
Erişim Tarihi: 12.03.2020

Nichols House Müzesi, en eski Beacon Hill yapılarından biri olan dört katlı bir şehir evidir ve 1804 yılında Boston'da inşa edilmiştir. Dr. Arthur Nichols bu evi 1885 yılında satın almış ve ailesiyle birlikte burada yaşamaya başlamıştır. Dr. Nichols'un kızlarından biri ölene kadar (1960) ev ile ilgilenmiş ve bakımını yaptırmıştır. Ancak 1961'den bu yana Nichols House Müzesi, Beacon Hill'deki tipik bir ailenin ev hayatını yansıtan tarihi bir ev müzesi olarak halka açılmıştır. Ev, birkaç kuşak boyunca biriken paha biçilmez eşyalarla döşenmiştir. Koleksiyonda, 17.-19. yüzyıllarına ait Avrupa ve Amerikan ahşap mobilyaları, atalarını anlatan portreler, tapetriler, oryantal halılar, Avrupa ve Asya sanatını anlatan objeler yer almaktadır (Web 11).

Şekil 4a. Müzenin dış görünümü

Kaynak: www.nicholshousemuseum.org/about_us.php
Erişim Tarihi: 16.03.2020

Şekil 4b. Kütüphane

Kaynak: www.nicholshousemuseum.org/about_us.php
Erişim Tarihi: 16.03.2020

3. KOÇ ÜNİVERSİTESİ VEHBI KOÇ ANKARA ARAŞTIRMALARI UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ (VEKAM)

Vehbi Koç Ankara Araştırmaları Merkezi, Keçiören'de, Vehbi Koç'a ait bağ evinde faaliyet göstermektedir. 1923 yılında Mareşal Fevzi Çakmak'tan satın alınan Şehit Hakan Turan caddesinde bulunan 9 numaralı bağ evini, Koç Ailesi uzun yıllar yazlık konut olarak kullanmıştır. Vehbi Koç'un Ankara'daki hayatının büyük bir bölümünü geçirdiği ve çocuklarının doğduğu ev, II. Derecede Korunması Gerekli Kültür Varlığı statüsündedir. 1992 -1993 yıllarında restore edilmiş, 1994 yılında ise Vehbi Koç Vakfı'na bağlanarak Ankara'ya dair her türlü bilgi ve belgenin derlenip akademik çalışmalar vasıtası ile araştırmacılara sunulması amacıyla hizmete açılmıştır. Günümüzde Vekam idari merkezi, kütüphanesi ve arşivi bu binada bulunmaktadır. 2014 yılında Koç Üniversitesi'ne bağlanmış, ulusal ve uluslararası kurumlar ile ça-

İnsanlar yzyıllar boyu evler yaptılar, irili ufaklı, birbirinden farklı,

Ahşap evler, kâgir evler yaptılar.

Doğup ölenleri oldu, gelip gidenleri oldu.

Evlerin içi devir devir değişti.

Evlerin dışı pencere duvar.

(Behçet Necatigil, «Evler»³)

Ali Rıza Kardüz tarafından 26.09.1994 tarihinde kaleme alınan 'Hasköy'de Rahmi Koç Sanayi Müzesi' adlı gazete söyleşisinde Merkez'e dair şu bilgiler yer almaktadır:

Cumartesi günü Ankara'da Keçiören'de Vehbi Koç'un yaşadığı, çocuklarının doğduğu bağ evi restore edilerek 'Vehbi Koç ve Ankara Araştırmaları Merkezi' olarak açıldığını duydum. Bu ev de bir süre Milli Mücadele Kahramanı Mareşal Fevzi Çakmak da oturmuş.

Bağ evinde açılan Araştırma Merkezi'nde araştırmacılar Vehbi Koç'un hayatı ve Ankara'nın gelişimi ile ilgili incelemeleri yapabilecek kitap, belge ve dokümanlar ile, görsel malzemeleri bulabileceklermiş. Binada ayrıca Vehbi Koç'un yaşam öyküsünü anlatan bir daimi sergi de açılıyormuş. Kültür merkezinde ayrıca düzenli konferanslar, toplantılar, sergiler düzenlenecek ve böylece Ankara'da kültürel faaliyetlere katkı sağlanacaktı (Kardüz, 1994, s.9).

Ankara'da ki yerel yaşantıyı göstermeyi hedefleyen kurumun misyonu ve vizyonu şu şekilde açıklanmaktadır:

Misyonu; Ankara'nın kentsel gelişimi, Ankara ve çevresinin toplumsal ve ekonomik tarihi, kültürü ve kültürel mirası ile ilgili disiplinler arası araştırma ve akademik çalışmalar yapmak ve bu tür çalışmalarını desteklemek; ilgili ulusal ve uluslararası birimlerle eşgüdüm sağlamak ve işbirliği içinde bulunmak; Ankara ve çevresi ile ilgili araştırma yapan akademisyen ve araştırmacılara kaynak ve ortam yaratmak; Ankara ve çevresi konusunda ulusal ve uluslararası akademik diyaloğun gelişmesine katkıda bulunmak; Ankara ve çevresi konulu çalışmaların, araştırmaların ve uygulama projelerinin daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlamaktır. Vizyonu; İlk çağlardan bu yana farklı medeniyetlere başkentlik yapan Ankara ile ilgili araştırmalarda atılacak

³Milliyet aktüalite, 29.05.1983, Evler Yaşamalı. (<http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/4795/001581830010.pdf?isAllowed=y&sequence=3>)

adımların ilk hareket noktası olmak ve kent çalışmaları alanında yürüttüğü ve desteklediği araştırmalar ve projelerle, dünyadaki saygın araştırma merkezleri arasında yer almaktır (Web 13).

Şekil 6: Kütüphane

Kaynak: VEKAM Tanıtım Broşürü,
2007, Koç Üniversitesi VEKAM
Yayınları, s. 10.

Vekam, çeşitli sergilere ev sahipliği yapmakla birlikte akademik çalışmaları da desteklemektedir. Bünyesinde kurslar, programlar düzenleyerek farklı disiplinlerden uzmanların bir arada olmasını sağlamaktadır. Bu sayede disiplinler arası işbirliği ve çalışmaların da teşvik edildiği önemli faaliyetlere imza atmaktadır. "Galatlar ve Anadolu Eski Çağ Tarihinde Oynadıkları Rol", "Ankara'nın Sırlı Duvarları" ve "Ankara'da İz Bırakan Mimarlar: Doğan Tekeli - Sami Sisa" araştırma merkezinin yakın zamanda düzenlediği bazı konferanslardır (Web 14).

3.1. GEDİKOĞLU BAĞ EVİ

Ankara Bağ Evi; mimari özellikleri, yaşam tarzı ve sahip olduğu değerleri ile Ankara kültürünün sürdürülebilirliğini sağlamayı ve bu kültürü gelecek nesillere özünü kaybetmeden aktarabilmeyi hedeflemektedir. Şehit Hakan Turan caddesinde bulunan 18 numaralı Keçiören'in son bağ evlerinden biri olan Ankara Bağ Evi, "Gedikoğlu Bağı" olarak da anılır. Bağ evi, Vehbi Koç'un eniştesi Ankara eşrafından Ali Gedikoğlu tarafından 1900'lerin başında yaptırılmış ve sonrasında Vehbi Koç tarafından satın alınmıştır. Ev, uzun yıllar sonra aslına uygun olarak restore edilebilmesi için, Semahat Arsel tarafından Vehbi Koç Vakfı'na bağışlanmıştır. Restorasyon sonrası Sadberk Hanım Müzesi uzmanlarınca ev dekore edilmiş ve 2007 yılında hizmete açılmıştır. Mimari açıdan geleneksel Türk Ev planı tipinde olan yapı zemin üstüne bir ara kat ve ana yaşama alanı olan üst kattan oluşur. Orta sofalı ev tipine giren yapının zemin ve ara katları "Ankara Taşı" olarak da bilinen andezit taşından inşa edilmiştir. dış duvarlar, araları tuğla dolgulı ahşap karkastır. Zemin katın tabanı taş, diğer iki katın tabanları ve üst katın tavan göbekleri ile bezemeli tavanlar ahşaptır. Üst kat ise ahşap dikmeler arasına yerleştiren tuğla yığma duvarları ile bölgede inşa edilen diğer evlerle benzerlik göstermektedir.

Evin katları orta sofa planlıdır. Zemin katta mutfak ve depo, birinci katta 2 oda ve sofa, ikinci katta ise 3 oda ve sofa bulunmaktadır. Zemin katta yer alan mutfağın bir bölümünün özgün yapısı korunmuş, diğer bölümü ise ziyaretçilere hizmet amacıyla işlevsel hale getirilmiştir. Üst kat Osmanlı döneminden Cumhuriyet'e geçiş döneminin bağ evi hayatını yansıtan tarzda döşenmiştir. Üst katın, çıtalı ahşap kaplama tavanları yüksek, sofası geniş, odaları büyüktür. Sofanın pencere önlerinde boydan boya sedirler bulunmaktadır. Oldukça soğuk geçen kış aylarında odaların sıcak kalabilmesi için "Kış katı" olarak anılan ara katın ahşap tavanları alçaktır

(Web 15).

Şekil 7a'da görülen oda, gündelik hayatta aile fertlerinin toplanıp vakit geçirdikleri oturma odasıdır. Aynı zamanda geleneksel müziğin icra edildiği ve taş plakların dinlendiği odadır. Komidin üzerinde gramafon olup, yetişkinlerin oturması için sedir, çocuklar için ise sandalyeler dizilidir. 7b'de görülen fotoğraf ise yatak odasıdır. Burada pirinç karyola, ahşap havluluk, beşik ve tuvalet masası bulunmaktadır.

Şekil 7a. Semahat & Dr. Nusret Arsel Koleksiyonuna ait örneklerle oluşturulmuş oturma odası

Kaynak: VEKAM Tanıtım Broşürü, 2007, Koç Üniversitesi VEKAM Yayınları, s. 30-34.

Şekil 7b. Semahat & Dr. Nusret Arsel Koleksiyonuna ait örneklerle oluşturulmuş yatak odası

Kaynak: VEKAM Tanıtım Broşürü, 2007, Koç Üniversitesi VEKAM Yayınları, s. 30-34.

Ankara Bağ Evi'nde çeşitli etkinlikler düzenlenmiş ve düzenlenmeye devam etmektedir. Moğol çadırı içinde Moğol yaşantısını anlatan "Engin Ülke Moğolistan'dan Anısal Bir Eser Koleksiyonu" yaklaşık 5 yıldır sergilenmektedir. "Orta Çağ'da Anadolu'da Kültürel Karşılaşmalar: Anadolu'da İlhanlılar" ve "Ev Müzeler - Tarihi Evler 1. Sempozyumu" etkinlikler kapsamında düzenlenen önemli sempozyumlardır. Ayrıca kadınlar ve çocuklara yönelik çeşitli faaliyetler gerçekleştirilmiştir.

Ankara Bağ Evi koleksiyonu, 19. yy. ve 20. yy. başı Ankara'sının mekânsal ve sosyal niteliklerini, dönemin yaşam kültürünün ayrılmaz bir parçası olarak "bağ evinde yaşam" geleneğini yansıtan günlük hayatta kullanılan etnografik eserler oluşturmaktadır. Bağ evinin onarımı ve iç mekânın hazırlanması aşamalarında uzmanlara bizzat yardımcı olan Vehbi Koç Vakfı (VKV) Başkanı Semahat Arsel ve eşi merhum Doktor Nusret Arsel'in bakır koleksiyonunun nadide parçaları, ipek para kesesi koleksiyonları, bakır koleksiyonu, Osmanlı Çanakkale seramikleri, halı ve kilim koleksiyonlarından özel parçalar teşhir edilmektedir (Web 16).

Şekil 8. Bakır ve para kesesi koleksiyonundan örnekler

Kaynak: VEKAM Tanıtım Broşürü, 2007, Koç Üniversitesi VEKAM Yayınları, s. 21.

Bağ Evi'nde, Bakır koleksiyonu, Çanakkale Seramikleri ve Para Keselerinden oluşan üç temel koleksiyon göze çarpmaktadır. Bakır koleksiyonu gündelik yaşantıda kullanılan bakır sahan, tas, lenger, kâse, ibrik, cezve, hamam tasları, kıldan gibi eşyalardır. Çanakkale seramikleri özellikle vazolardan oluşan dekoratif eserler olarak görülmektedir. Para keseleri ise örme veya dokuma teknikleri ile oluşmuş, bitkisel, geometrik ve hayvansal motifler ile süslenmiştir. Ayrıca pul, boncuk gibi süsleme malzemelerinin de kullanıldığı eserler mevcuttur. Ancak, ayrı bir kate-

goride değerlendirilmeyen oldukça fazla sayıda tekstil eserler de bulunmaktadır. Günlük yaşamda kullanılan yatak ve yastık örtüleri, oturma grupları, perde gibi çeşitli eserler bu grupta yer almaktadır. Çeşitli işleme teknikleri (hesap işi, dival işi) ile desenlendirilen çok sayıda örnek mevcuttur. Genel anlamda birim raporda tekrar edip tüm yüzeyi kaplayan veya merkezde ön plana çıkan ve etrafına küçük motiflerin serpiştirildiği kompozisyonlar hâkimdir. Koleksiyonlarda görülen ortak özellik, farklı kullanım amacına sahip eserlerin olması ve bunların renk, desen ve kompozisyonlarının da ayrı olmasıdır.

**Şekil 9. Semahat & Dr. Nusret Arsel
Çanakkale Seramik, Bakır ve Para
kesesi Koleksiyonu örnekleri**

Kaynak: <https://libdigitalcollections.ku.edu.tr/digital/collection/ABE/id/426/rec/7>, <https://libdigitalcollections.ku.edu.tr/digital/collection/AEFA/id/1183/rec/102>, <https://libdigitalcollections.ku.edu.tr/digital/collection/AEFA/id/797/rec/7> Erişim Tarihi: 05.05.2020

Ankara Bağ Evi'nde Koç Ailesinin farklı yerlerden aldıkları, koleksiyon olarak topladıkları eşyalar da bulunmaktadır. Etnografik eser olarak nitelendirilen bu eşyalar özenle korunarak günümüze kadar gelebilmiştir. Bünyesinde farklı koleksiyonları barındıran Bağ Evi'nde özellikle Semahat Arsel Koleksiyonu eser içeriği ile ön planda bulunmaktadır. Söz konusu koleksiyonda bazı eserler Sadberk Hanım Müzesinden getirilmiştir. Yapılan incelemeler sonucu koleksiyona yönelik envanter bilgilerinin revize edilmesi gerektiği tespit edilmiştir. Özellikle 20. yüzyıldan kaldığı bilinen bu eserlerin günümüz çağdaş ölçütlerinde belgeleme işleminin yapılması önem arz etmektedir. Bakır, seramik ve önemli tekstil eserlerinin bulunduğu koleksiyon parçaları, dönem özelliklerini ve niteliklerini ortaya çıkaracak şekilde belgelenip gelecek kuşaklara aktarılmalıdır. Bu bağlamda koleksiyona ait tekstil eserler için tarafımızdan yapılan bir envanter oluşturma çalışması bulunmaktadır. Eserlerin niteliklerinin göz önünde bulundurulması ve çağdaş ölçütlerin dikkate alınması ile kapsamlı bir katalog hazırlanmış ve envanter güncellenmiştir. Sanat alanında ki başka disiplin kolları ile ortak çalışma yürütülerek hazırlanan proje sonucu, eserler bağ evi ile birlikte uzun yıllar yaşamaya devam edecektir.

4. SONUÇ

Müze, bir hafıza ve bir güç yeridir. Müze, ölümlü olmanın koşullarını yenebilmek için ölümsüzleştirilen bazı fanilerin objelerini koruyan "hafıza evi"dir. Hafızanın gücü ile her zaman hatırlanacaklardır.

Tarihi ev müzesi, bir alanın sakinlerinin başkaları ile yerel miraslarını sergiledikleri ve paylaştıkları araçlardır. Bu nedenle müzenin devam eden evrimini teşvik etmek için toplumda ilgi ve destek yaratırlar. Özellikle Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nde farklı şekilde ele alınan ve ön plana çıkan bu oluşum, zamanla diğer dünya ülkelerinde de yerini almıştır. Toplumlar, yerel miraslarını sergilemek için çeşitli çabalarda bulunmuşlardır. Genellikle koleksiyonerlerin ilgisini çeken bu olgu, zamanla yaptıkları gezilerden getirdikleri değerli objeleri evlerinde sergileyerek burayı bir sanat evi haline dönüştürmüşlerine neden olmuştur.

Yerel mirasın sergilendiği Ankara Bağ Evi, sahip olduğu mimari ve tarihi özellikleri ile korunması gereken kültür varlıkları kategorisinde değerlendirilmektedir. Her

ne kadar müze olarak yer almasa da bir müzenin sahip olması gereken misyon ve vizyonu bulunan Bağ Evi, tarihi müze evlerin koşullarını da sağlamaktadır. Kurum kendini müze ev olarak değerlendirmektedir. Ancak hukuki anlamda müze ev kapsamında görülmemektedir ki bina tipinin tüm kitleye hitap edilecek şekilde düzenlenmesi gibi yasal prosedürlerin yerine getirilmesi zorunluluğu vardır. Bir yandan da korunması gereken kültür varlığı statüsünde olduğu için bina ile ilgili çok fazla değişiklik yapılamama söz konusudur. Kurum, bu anlamda resmi olarak 'müze ev' şeklinde değerlendirilmesi için çalışmalar yapmaktadır. Mevzuatta yer alan koşullar sağlanmaya çalışılmakta; ancak yapı, korunması gereken kültür varlığı statüsünde olduğu için de belli bir noktaya kadar müdahale olabileceği için süreç uzamaktadır.

Bağ Evi'nin, Ankara Keçiören'de dönemine uygun şekilde korunmuş ve ziyarete açık son bağ evi olması sebebiyle ayrı bir önemi vardır. Süregelen kültürel değişimde geçmiş yaşantıyı merak eden toplum, sadece söz konusu mekânı ziyaret ederek bu konu hakkında bilgi edinebilecektir. Dolayısıyla mekânın iç ve dış görünümünün, iç dekorasyonunun, koleksiyonlarının aslına uygun bir şekilde korunması gerekmektedir. Bu konuya Bağ Evi yöneticileri hassasiyetle yaklaşmakta ve bünyesinde bir konservatör çalıştırmaktadır.

Ankara Bağ Evi'nin mimarının kim olduğu bilinmemektedir. Dış cephesinde süslemeleri bulunmamaktadır. Yapının içinde de duvar süslemeleri olmayıp, tavanda süslemeler mevcuttur. Restore edilmeden önce binanın bir bölümünde yangın çıkmış ve ahşap tavan yanmıştır. Yatak odasında yanan ahşap tavan yerine restorasyon sırasında aile fertleri tarafından İstanbul'dan getirtilen bir tavan süslemesi eklenmiştir. Öte yandan restorasyon esnasında kapılar değişmemiş olup, halen orijinal kapılar kullanılmaktadır.

Ankara Bağ Evi bünyesinde bulunan koleksiyonları ile geçmişi yaşatan bir mekan olma özelliği taşımaktadır. Nadide parçaların bulunduğu bu etnografik eserlerin gereken envanter işlemlerinin tamamlanması ile eserler kayıt altına alınacak ve daimi olarak yaşayacaktır. Ayrıca Ankara yerel kültürünü tanıtmak ve yaşatmaya çalışmaktadır. Sahip olduğumuz değerlerin gün geçtikçe değiştiği veya yok olduğu bir dönemde, Ankara Bağ Evi hafızaların güçlü kalması ve geçmişin unutulmaması adına önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Anonim (2007). VEKAM Tanıtım Broşürü, Koç Üniversitesi VEKAM Yayınları: Ankara.

İsmier, L. (1983, 05 29). Evler Yaşamalı. *Milliyet Aktüalite Dergisi*. 17.04.2018 tarihinde <http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/4795/001581830010.pdf?isAllowed=y&sequence=3/> adresinden erişildi.

Kardüz, A. R. (1994). Hasköy'de Rahmi Koç Sanayi Müzesi. *Taha Toros Arşivi*. s.9.

Şakrak, G., S. (2017). Bir Kamusal Alan Olarak Müzenin Sürdürülebilirlik Kavramı Açısından Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Uz, S. (2007). Müze Evler, 38. ICANAS (Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışma-

ları Kongresi), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, s.267-283. 06.03.2020 tarihinde <https://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/UZ-Seeden-M%c3%9cZE-EVLER.pdf?cv=1> adresinden erişildi.

Web 1. (2020, 03 05). ICOM: <https://icom.museum/en/standards-guidelines/museum-definition/> adresinden alındı.

Web 2. (2020, 07 22) ICOM: <http://mmkd.org.tr/icom-alternatif-muze-tanimini-acicladi/> - <https://icom.museum/en/news/icom-announces-the-alternative-museum-definition-that-will-be-subject-to-a-vote/> adresinden alındı.

Web 3. (2020, 03 05). Icom Demhist: <https://icom-demhist.org/what-is-demhist/#ICOM> adresinden alındı.

Web 4. (2020 03 15). Demhist: <https://icom.museum> adresinden alındı.

Web 5. (2020 03 15). Icom: <http://network.icom.museum/demhist/about-us/demhist-icom/L/12/> adresinden alındı.

Web 6. (2020 03 15) Aaslh: <http://about.aaslh.org/conference/> adresinden alındı.

Web 7. (2020 03 12). Turkev: <https://www.turkev.org.tr/tarihce/> adresinden alındı.

Web 8. (2020 03 16). Dennis Severs House: dennissevershouse.co.uk adresinden alındı.

Web 9. (2020 03 12). Freud House: <https://www.freud.org.uk/about-us/the-house/> adresinden alındı.

Web 10. (2020 03 12). Leighton House: <https://www.rbkc.gov.uk/subsites/museums/leightonhousemuseum/aboutthehouse.aspx> adresinden alındı.

Web 11. (2020 03 16). Nichols House: www.nicholshousemuseum.org/about_us.php adresinden alındı.

Web 12. (2020 04 27). Vekam: <https://vekam.ku.edu.tr/tr/content/vehbi-koc-ve-an-kara-arastirmalari-merkezi-1?cv=1> adresinden alındı.

Web 13. (2020 04 27). Vekam: <https://vekam.ku.edu.tr/tr/content/vehbi-koc-ve-an-kara-arastirmalari-merkezi-1?cv=1> adresinden alındı.

Web 14. (2020 04 27). Vekam: Erişim adresi: <https://vekam.ku.edu.tr/tr/content/josephine-ve-ayrintilar> adresinden alındı.

Web 15. (2018 04 17). Ankara Bağ Evi: <https://vekam.ku.edu.tr/tr/content/ankara-bag-evi-0> adresinden alındı.

Web 16. (2020 04 27). Ankara Bağ Evi: <https://vekam.ku.edu.tr/tr/content/ankara-bag-evi-0> adresinden alındı.